

Rijksvertegenwoordiger
voor de Openbare Lichamen
Bonaire, Sint Eustatius en Saba

Voortgangsrapportage Jaar 2016

*inzake de openbare lichamen
Bonaire, Sint Eustatius en Saba
in Caribisch Nederland*

B *Bonaire*

E *Sint Eustatius*

S *Saba*

Voortgangsrapportage nummer 6

Rijksdienst Caribisch Nederland

G.P. Isabella

Rijksvertegenwoordiger

Kaya Internashonal z/n

Kralendijk, Bonaire

Caribisch Nederland

E: Rijksvertegenwoordiger@rijksdienstcn.com

T: +599 715 8304

Mei 2017

Inleiding

Voor u ligt de voortgangsrapportage over het jaar 2016. Een jaar dat in het teken stond van de bevindingen van de 'Commissie evaluatie uitwerking van de nieuwe staatkundige structuur Caribisch Nederland', de commissie Spies, die haar rapport in oktober het jaar ervoor had gepresenteerd. De commissie deed geen aanbevelingen, maar maakte de balans op na vijf jaar. Het was aldus de commissie „te vroeg voor een definitief oordeel. Daarvoor is vijf jaar te kort.“ De commissie sprak de wens uit „dat de resultaten van de evaluatie de basis vormen voor een impuls om de oorspronkelijke doelstellingen van de staatkundige verandering in de komende jaren dichterbij te brengen.“

Vijf jaar drie eilanden als openbaar lichaam, rechtstreeks vallend onder Europees Nederland, zonder de bestuurslaag Nederlandse Antillen ertussen, die voor 10-10-10 bestond. De drie eilanden als soort van Nederlandse gemeenten, maar ook weer niet, want 8000 km van Nederland verwijderd, de eilanden onderling verspreid over 900 km, kleinschalig en met een ander temperament en temperatuur.

Sinds mijn benoeming leef, woon, werk en onderga ik het leven op de eilanden. Mijn standplaats is Kralendijk, Bonaire, maar ik bezoek ook de bovenwinden, Saba en Sint Eustatius. Voor uw beeld, een reis naar de bovenwinden is geen sinecure. Als er al een vliegverbinding is, dan zijn er drie vluchten benodigd om Saba of Sint Eustatius te bereiken. Ik voer gesprekken met eilandbestuurders, maatschappelijke organisaties, ondernemers, bezorgde inwoners, mensen die tussen wal en schip zijn geraakt of mensen die in armoede leven. Niet alleen op afspraak of tijdens werkbezoeken, maar ook spontaan. Vanwege het kleinschalige karakter op de eilanden word je gemakkelijk aangesproken. Deze gesprekken en ervaringen na drie jaar op de eilanden leveren een beeld op. Deze ervaringen, de bevindingen van de commissie en de wijze waarop dit wordt beleefd op de eilanden vanuit mijn waarneming als riksvertegenwoordiger staan in deze rapportage centraal. In bijlage 2 vindt u de door de ministeries ondernomen activiteiten. U zult zien dat dit deels 'going concern' activiteiten zijn, maar ook nieuwe activiteiten die vanuit de ministeries zijn ondernomen.

Zoals ik schreef, de kabinetsreactie op de uitkomsten van de evaluatie van de commissie Spies was een van de belangrijkste gebeurtenissen in 2016. Voor de leesbaarheid ga ik hieronder kort in op de bevindingen, de reactie van het kabinet daarop en tot slot hoe de huidige beleving is op de eilanden.

Er is sinds 2010 fors in de eilanden geïnvesteerd. En toch is er een breed gevoelde en sinds 2010 steeds verder toegenomen teleurstelling. Dit komt omdat inwoners van de eilanden andere verwachtingen hadden toen werd gekozen voor de nieuwe staatkundige structuur. Daarbij moet vermeld worden dat ook de eilandbestuurders van destijds niet hebben bijgedragen aan het creëren van een duidelijk(er) beeld. Wat nog altijd ontbreekt is een gemeenschappelijke, door Europees Nederland en de eilanden onderschreven toekomstvisie, een stip op de horizon. Het ontbreken daarvan is een punt dat eilandbestuurders met regelmaat ter sprake brengen.

Sinds 2010 bestaat er nieuwe regelgeving, die grotendeels op de eiland specifieke situatie is toegesneden en daarmee verschilt van de Europees Nederlandse regelgeving. Het kabinet geeft aan dat de meeste regelingen ook afwijkend zullen blijven vanwege het wezenlijke onderscheid tussen beide delen van het Koninkrijk. Onder de bevolking bestaat een gevoel dat er ten aanzien van 'strenge' regelgeving en de handhaving daarvan geen verschil wordt gemaakt tussen de eilanden en Europees Nederland. Gaat het echter om regelgeving die een meer positieve uitwerking hebben op de eilanden, neem de hoogte van uitkeringen, dan wordt er, althans, zo wordt het gevoeld, wel een verschil gemaakt tussen het Europese en het Caribische deel van het Koninkrijk. Het kabinet geeft aan dat waar ongerechtvaardigde verschillen bestaan, deze zullen worden opgeheven.

Alle goede bedoelingen ten spijt, is er nog altijd sprake van 'versnippering' en van langs elkaar heen werkende ministeries en tekortschietende kennis van rijksambtenaren over de specifieke omstandigheden op de eilanden. Samenhang in beleid is soms ver te zoeken. Een integrale aanpak wordt extra bemoeilijkt door het ontbreken van de eerder genoemde toekomstvisie, ministeries die handelen vanuit een eigen perspectief, eigen budgetten binnen verschillende ministeries, het ontbreken van een sterk coördinerende rol en mandaat voor de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en in het verlengde daarvan voor mij als Rijksvertegenwoordiger. Het kabinet verwijst in dit kader naar de ingestelde CN-tafel, waaraan ik ook deelneem, als overlegorgaan om de versnippering het hoofd te bieden en naar mijn rol als Rijksvertegenwoordiger om toe te zien op de (bestuurlijke) implementatie van de meerjarenprogramma's, de afstemming van de

uitvoering en het bevorderen van de samenwerking tussen de rijksambtenaren in Caribisch Nederland onderling en van hen met de openbare lichamen. De samenwerking met en tussen de verschillende ministeries kan nog aanzienlijk verbeterd worden. Een ware uitdaging.

Niet alleen de Rijksoverheid moet het ontgelden qua kritiek, ook op het functioneren van de openbare lichamen valt een en ander aan te merken aldus de commissie Spies. Het is een beeld dat ik herken als ik ondernemers spreek, die klagen over de willekeur en de traagheid van de openbare lichamen bij het verlenen van vergunningen. Het toepassen van ICT, laat staan de mogelijkheid online een aanvraag in te dienen, staat nog niet eens in de kinderschoenen. Daarnaast weten inwoners niet altijd wat hun rechten zijn en op welke voorzieningen zij aanspraak kunnen maken. En als zij aanspraak willen maken op voorzieningen, worden zij vaak fysiek van loket naar loket gestuurd, waarbij voorzieningen binnen hetzelfde domein zowel onder een loket van het openbaar lichaam vallen, als onder een loket van de Rijksoverheid. En dan te bedenken dat het vaak de kwetsbare groepen in de samenleving zijn, de mensen die het al moeilijk hebben, die het meest een beroep moeten doen op de overheid.

Ten aanzien van regelgeving, na vijf jaar van legislatieve terughoudendheid lijkt het vormgeven van nieuw beleid en wetgeving voor de eilanden op gang te komen. Nieuwe regelingen, terwijl de eilanden nog volop bezig zijn met het implementeren en uitvoeren van de bestaande regelgeving of oplossingen bedenken voor onvoorzienne neveneffecten van reeds ingevoerde regelgeving. De eilanden moeten veel overleg voeren, ambtenaren ontvangen en daarnaast de machinerie draaiende houden. En schrijven in de Nederlandse taal; het wordt de eilanden in dat opzicht niet altijd gemakkelijk gemaakt. Het kabinet heeft aangegeven rekening te willen houden met het absorptievermogen van de eilanden en met de eilanden te willen afspreken welke wetgeving wanneer wordt ingevoerd of aangepast.

Er is ook een andere kant; de verantwoordelijkheid van de eilanden zelf en in dit licht de wijze waarop het openbaar bestuur effectief is en uitvoering geeft aan beleid – of dit juist niet doet. De evaluatiecommissie geeft aan dat de kleine schaal van de eilanden en de beperkte aanwezige capaciteit en kwaliteit het moeilijk maakt om de kwaliteit van het bestuur en de daarmee samenhangende ambtelijke organisatie duurzaam te waarborgen. Daarbij, zeker op Bonaire en Sint Eustatius lijkt een kloof te ontstaan in de samenwerking tussen het bestuur van de eilanden en het ambtelijk apparaat. Verder moet worden geconstateerd dat het lang duurt voordat bepaalde essentiële functies binnen het ambtelijk apparaat op Bonaire en Sint Eustatius worden ingevuld. Relatief overzichtelijke projecten die zouden moeten leiden tot

verbetering, komen mede daarom niet van de grond. Als voorbeeld noemt het kabinet in zijn reactie het onderhoud van de fysieke infrastructuur, waar de afgelopen jaren met name op Bonaire en op Sint Eustatius, weinig voortgang wordt geboekt, maar waarvan het kabinet nu heeft bepaald dat er vanuit het ministerie van Infrastructuur en Milieu met kennis en kunde ondersteuning zal worden geleverd.

Iets anders wat de situatie niet gemakkelijker maakt: politieke partijen zijn niet of nauwelijks programmatisch, de band met de achterban en de daarmee gemoeide belangen zijn groot en de bestuurscolleges, met die van Saba als positieve uitzondering, wisselen met regelmaat.

Continuïteit in de uitvoering van beleid is om deze reden niet geborgd. Van de instrumenten waarover de eilandsraad beschikt om kaderstellend tegenwicht te bieden aan het bestuurscollege, wordt in onvoldoende mate gebruik gemaakt. Niet in de laatste plaats omdat de leden van de eilandsraad niet goed worden geïnformeerd door de bestuurscolleges. Sint Eustatius spant de kroon als het gaat om bestuurlijke ‘ongehoorzaamheid’: het laat zich niets gelegen liggen aan de door Europees Nederland gestelde kaders en voorwaarden, stelt zelfs de wettelijke kaders ter discussie, maar vraagt in toenemende mate aandacht voor de door het college gewenste autonome status. Saba vormt een positieve uitzondering als het gaat om bestuurlijke en financiële stabiliteit. Het kabinet refereert daar dan ook aan: ondanks de beperkte capaciteit en de sociaal economische problemen weet Saba als kleinste van de drie eilanden juist vooruitgang te boeken.

Misschien willen wij teveel bereiken in een (te) korte periode, maar dat er nog uitdagingen zijn, dat moge uit het voorgaande blijken. Dat de teleurstelling op de eilanden de behaalde successen overschaduwt valt te betreuren; er zijn immers veel successen behaald, gratis en goede gezondheidszorg bijvoorbeeld, een belangrijke vooruitgang ten opzichte van de situatie zo’n 6,5 jaar geleden. Kwalitatieve verbeteringen van het onderwijs en de onderwijslocaties, maar ook grote investeringen op duurzaamheid en drinkwatervoorzieningen tegen een aanvaardbare prijs en de veiligheidsketen. Daar wordt niet over gesproken, het lijkt inmiddels vanzelfsprekend.

Want ondanks dat Den Haag aangeeft zich verbonden te voelen met de burgers van de drie eilanden, wordt dit niet als zodanig gevoeld. Het huidige welvaartsniveau is daar een belangrijke oorzaak van. Tijdens het meest recente werkbezoek van leden van de Vaste Kamercommissie van de Eerste en Tweede Kamer op Bonaire werden inwoners thuis in de wijken bezocht, die het hoofd niet of nauwelijks boven water wisten te houden. De Kamerleden konden aanschouwen dat er mensen in woningen leven die in Europees Nederland ondenkbaar zouden zijn. Het kabinet constateert ook dat het huidige niveau van de onderstand

relatief laag is ten opzichte van het wettelijk minimumloon. En dat het voornemens is een sociaal minimum vast te stellen, waar de onderstand volgens 'een nader te bepalen tijdpad' naar toe moet gaan groeien. Maar ondanks dat er in 2016 wel degelijk financiële tegemoetkomingen voor de bevolking zijn gekomen, zoals het invoeren van kinderbijslag, is het vaststellen van het sociaal minimum niet gerealiseerd.

Ten aanzien van de middelen die de eilanden te besteden hebben het volgende: in 2012 en 2015 concludeerde onderzoeksbedrijf Idee Versa dat de eilanden structureel over te weinig middelen beschikken om uitvoering te geven aan hun eilandelijke taken. Te weinig middelen dus, structureel. De conclusies zijn niet overgenomen, waardoor een verhoging van de vrije uitkering niet heeft plaatsgevonden. Ook in de kabinetssreactie op het evaluatierapport wordt benadrukt dat met de huidig toegekende middelen de opdracht zal moeten worden verricht. Daarbij moet wel worden opgemerkt dat de eilanden zelf ook ruimte hebben om de eigen inkomsten te verhogen door het efficiënter inregelen en handhaven van lokale verordeningen en het innen van lokale belastingen.

De evaluatiecommissie kwam tot het oordeel dat vijf jaar nog te kort is om conclusies te trekken. Dat is ook zo, het is een traject van lange adem, waarin wij moeten leren elkaar te begrijpen, samen te werken en die op papier geschreven verbondenheid tussen beide delen van het Koninkrijk werkelijkheid te laten worden. Dat is een uitdaging, want er zijn grote verschillen in taal en cultuur die de samenwerking belemmeren. Begrip en vertrouwen over en weer is er vaak niet. De situatie is weerbarstig en lijkt op dit moment niet direct te verbeteren.

Het voorgaande is een weergave van zaken die niet naar volle tevredenheid verlopen. Dit doet echter geen recht aan de kansen en mogelijkheden die de eilanden bieden voor eenieder die daar woont, werkt of op vakantie gaat. De wonderschone natuur, de vriendelijke mensen, de Caribische cultuur en de economische kansen; het is een voorrecht om deze eilanden tot het Koninkrijk te mogen rekenen, ook al moeten wij nog veel van elkaar willen leren.

Ik spreek dan ook de hoop uit dat Europees Nederland en Caribisch Nederland als twee zijden van dezelfde medaille – ons Koninkrijk – elkaar een luisterend oor bieden, begrip en respect tonen voor elkaar. Dit alles vanuit het perspectief dat het algemeen belang en daarmee het welzijn van de inwoners van de drie eilanden vooropstaat.

Als wij dat kunnen realiseren, dan komt het goed.

2016 In vogelvlucht...

Januari

Saba-summit

In januari brachten de leden van de Vaste Commissie voor Koninkrijksrelaties van zowel de Eerste Kamer als de Tweede Kamer een werkbezoek aan Saba. Deze door Saba georganiseerde summit, waar delegaties van de drie eilanden aanwezig waren, stond in het teken van de reactie van de drie eilanden op de bevindingen van de evaluatiecommissie Caribisch Nederland (commissie Spies). De delegatie werd door de riksvertegenwoordiger begeleid.

Bezoek staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Staatssecretaris Klijnsma van Sociale Zaken en Werkgelegenheid bezocht de drie eilanden eind januari. Op de agenda stonden gesprekken over sociale problematiek. Op Bonaire bracht zij een bezoek aan de integrale wijkaanpak, waar kansarme jongeren worden begeleid naar de arbeidsmarkt. Verder voerde zij gesprekken over de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt en bracht zij bezoeken aan kinderopvang en dagbestedingen voor ouderen. Tijdens deze gesprekken hebben de bestuurscolleges van de verschillende eilanden aandacht gevraagd voor het ijkpunt inzake armoede. De staatssecretaris heeft toegezegd vaart te brengen in het onderzoek naar het ijkpunt. De delegatie werd door de riksvertegenwoordiger begeleid.

Februari

Communicatie, Kracht van het Koninkrijk

Op 18 en 19 februari organiseerde de afdeling communicatie van de Rijksdienst Caribisch Nederland, in samenwerking met de vertegenwoordigingen van Nederland in Willemstad, Oranjestad en Philipsburg de Conferentie "Communicatie, Kracht van het Koninkrijk" op Bonaire. Het gaat om een initiatief vanuit de Rijksdienst Caribisch Nederland om de regionale samenwerking binnen het Koninkrijk te bundelen, van elkaar te leren en ervaringen met elkaar uit te wisselen. Ruim 125 communicatieprofessionals en crisiscoördinatoren uit de overheids- en semi-overheidscommunicatie van Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius, Sint Maarten en Nederland waren voor deze conferentie naar Bonaire gekomen.

Maart

De Rijksvertegenwoordiger bracht een regulier werkbezoek aan Nederland voor het bijwonen van de CN-tafel, voerde overleg met de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, bezocht ook andere ministeries en voerde gesprekken met leden van de Eerste Kamer en Tweede Kamer.

Voorts had de Rijksvertegenwoordiger in deze maand bijpraatsessies met diensthoofden op Bonaire en ontmoette hij studenten van de eilanden die studeren in Nederland in het kader van het project ILanders.

Ten slotte bracht de Rijksvertegenwoordiger een werkbezoek aan Sint Eustatius in verband met het opstarten van de procedure voor de benoeming van een nieuwe gezaghebber in overleg met de eilandsraad.

April

Benoeming waarnemend gezaghebber Sint Eustatius

Met ingang van 1 april 2016 benoemde de Rijksvertegenwoordiger de heer Julian Woodley als waarnemend gezaghebber voor Sint Eustatius. Aanleiding was het vertrek van de heer Gerald Berkel, die een volle termijn van zes jaren de functie had bekleed. De heer Woodley is gevraagd de continuïteit van de bestuurlijke besluitvormingsprocessen op Sint Eustatius te borgen en zich toe te leggen op de voortgang van de uitvoering van het Plan van Aanpak en het Meerjarenprogramma. Tegelijkertijd is de procedure voor het benoemen van een nieuwe gezaghebber in gang gezet.

Bezoek leden Eerste Kamer

Op 20 april spraken leden van de nieuwe Vaste Kamercommissie van Koninkrijksrelaties van de Eerste Kamer op Bonaire, Sint Eustatius en Saba met het bestuurscolleges van de eilanden. Op alle eilanden waren 's avonds bijeenkomsten georganiseerd waar de Eerste Kamerleden spraken met inwoners, de pers en maatschappelijke organisaties teneinde zich een beter beeld te vormen over de ontwikkelingen op de eilanden. De delegatie werd door de rijksvertegenwoordiger begeleid.

Mei

Kabinet/reactie op rapport evaluatiecommissie Spies

In oktober 2015 presenteerde de evaluatiecommissie Caribisch Nederland (commissie Spies) haar evaluatierapport. De commissie onderzocht hoe de nieuwe staatkundige structuur, vijf jaar na de invoering ervan, in de praktijk uitpakt op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. De conclusie luidde dat er sinds de transitie op 10-10-10 goede vooruitgang en verbeteringen zichtbaar zijn in de gezondheidszorg en het onderwijs. Tegelijkertijd plaatste de commissie Spies kritische kanttekeningen en constateerde dat veel inwoners teleurgesteld waren over het welvaartspeil.

In mei 2016 reageerde het kabinet op de bevindingen van de commissie. Het kabinet geeft aan zich bewust te zijn van de lokale omstandigheden van de inwoners van Caribisch Nederland en kiest voor verbeteringen van en een impuls te geven aan de institutionele bestendigheid, sociaal economische ontwikkeling, betere collectieve voorzieningen en goed (lokaal) openbaar bestuur.

Om de levensstandaard van kwetsbare groepen te verbeteren geeft het kabinet aan een sociaal minimum vast te willen stellen, afgeleid van het wettelijk minimumloon. De onderstand kan daar in stappen naar toe groeien. Naast verbetering van de koopkracht wordt ook de economische structuur versterkt. Het ministerie van Economische Zaken stelt kennis en expertise beschikbaar voor consumentenbescherming en mededinging. Ook krijgen de eilanden meer tijd om Nederlandse wetten over te nemen en blijven sommige 'Antilliaanse' wetten van kracht. In samenspraak met het lokale openbaar bestuur zal de ambtelijke organisatie worden versterkt om zo tot betere dienstverlening aan bewoners en het bedrijfsleven te komen.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zet in op het verbeteren van de eilandelijke woningmarkt. Dat moet leiden tot de bouw van meer huur- en koopwoningen. Ook biedt het kabinet hulp aan bij kinderopvang op de eilanden en is bereid de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg op Bonaire over te nemen, zoals op Saba en Sint Eustatius al gebruikelijk is.

Akkoord arbeidsvoorwaarden ambtenaren RCN

De vakbonden bereikten in mei 2016 een akkoord met de directeur van de Rijksdienst Caribisch Nederland over de arbeidsvoorwaarden 2016-2017. Dit resultaat is na intensieve onderhandelingen tot stand gekomen en loopt van 1 januari 2016 tot en met 31 december 2017. De CAO is van toepassing op alle medewerkers die op de datum van de afsluiting van het akkoord in dienst zijn bij de Rijksdienst Caribisch Nederland.

Juni/juli

Bezoek minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Op 13 juni bracht minister Plasterk een bezoek aan Bonaire. Hij sprak met het bestuurscollege, bracht een bezoek aan de brede school Papa Cornes, stond de pers te woord, nam deel aan een rondetafelgesprek met delegaties van groeperingen uit de samenleving en ontmoette jongeren van Bonaire die in Nederland gaan studeren.

Voorts voerde de Rijksvertegenwoordiger overleg met het College financieel toezicht en bracht hij een werkbezoek aan Nederland. Tevens werd een bezoek gebracht aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en de staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Augustus

Bezoek minister van Economische Zaken

Van 29 augustus t/m 1 september bracht de minister van Economische Zaken een bezoek aan Caribisch Nederland om zich een beeld te vormen van de lopende initiatieven ten behoeve van de economische ontwikkeling. Op Saba sprak hij met bestuurders en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven. Op Sint Eustatius drong de minister aan om de onderhandelingen met KPN over een vergaande samenwerking op telecomgebied nieuw leven in te blazen. Op Bonaire zegde de minister het bestuurscollege toe de bestaande EZ-financieringsregelingen voor ondernemers (zoals de Borgstelling MKB-kredieten) te evalueren op praktische toepasbaarheid in Caribisch Nederland. De minister rondde zijn bezoek af met een excursie naar een aantal veelbelovende land- en tuinbouwprojecten, onder meer op het terrein van de afdeling Landbouw en Veeteelt (LVV) van het openbaar lichaam Bonaire.

De delegatie werd door het team van de rijksvertegenwoordiger begeleid.

September

Dag van de Pers

Op 1 september 2016 werd de jaarlijkse Dag van de Pers gevierd, georganiseerd vanuit de Rijksdienst Caribisch Nederland, om het belang te onderstrepen van een goede relatie met de pers. Het thema van de dag was 'De invloed (rol) van de pers in een kleine samenleving'.

Keynote speaker was mevrouw Renske Pin, die een grootschalig onderzoek had gedaan naar mediaontwikkeling op Curaçao voor UNESCO.

Dia di Boneiru is uitbundig gevierd met een feestelijk programma.

Eerste bestuurlijke ronde meerjarenplannen

In 2015 is samen met de eilanden gestart met de meerjarenprogramma's, die moeten worden gezien als sturingsinstrument van het overheidsbeleid op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Op deze wijze wordt getracht een directe verbinding te maken vanuit het kabinet en de bestuurscolleges van de drie eilanden op inhoudelijke thema's. Het meerjarenprogramma bestaat in de basis uit drie pijlers: armoedebestrijding, economische ontwikkeling en kinderrechten.

Aanvankelijk werd tijdens de jaarlijkse CN-Week de voortgang van deze plannen in gezamenlijkheid met de drie eilanden besproken, totdat bleek dat de eilanden en de aandachtspunten per eiland zodanig verschilden, dat ervoor is gekozen de zogeheten bestuurlijke ronde in te voeren: tweemaal per jaar bezoekt een afvaardiging van de CN-tafel samen met de Riksvertegenwoordiger de drie eilanden om te spreken over de voortgang van de gemaakte afspraken.

In september 2016 vond het eerste bestuurlijk overleg plaats tussen de bestuurscolleges van Bonaire, Sint Eustatius en Saba, de Riksvertegenwoordiger en de voorzitter van de CN-tafel, de secretaris-generaal van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Oktöber

Conferentie TNO

Van 18 tot 21 oktober organiseerden TNO, The Planet Earth Foundation, Tourism Corporation Bonaire en NEXUS 1492 de werkconferentie 'Coastal Dynamics and Ecosystem Change'. Experts op het terrein van aardwetenschappen kwamen enkele dagen bijeen om te spreken over duurzame kustontwikkeling in de Caribische regio. Aanleiding vormt de bedreiging van kustgebieden (verandering van het zeeniveau en erosie) door onder meer klimaatveranderingen en toenemende bevolkingsgroei.

De maand oktober stond verder in het teken van gesprekken met het College financieel toezicht, de Rijksdienst voor Identiteitsgegevens en de Inspectie Gezondheidszorg.

Bezoek aan Statia in verband met gesprek Vertrouwens commissie en bezoek aan scholen.

November

Werkconferentie Bestaanszekerheid Saba

Op Saba vond op 17 en 18 november de Werkconferentie Bestaanszekerheid plaats. Het doel van deze door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid geïnitieerde tweedaagse werkconferentie was om knelpunten op het terrein van bestaanszekerheid vast te stellen, verbindingen te leggen daar waar noodzakelijk, prioritering aan te brengen en passende acties te inventariseren. De werkconferentie was voorbereid samen met het Openbaar Lichaam Saba en de ministeries van EZ, Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Infrastructuur en Milieu en Financiën.

Om een zo goed mogelijk beeld te krijgen van bestaanszekerheid en de sociaaleconomische situatie op Saba en om belangrijke partijen te betrekken bij mogelijke oplossingen is er voor gekozen om niet alleen met het bestuurscollege te spreken maar ook met verschillende stakeholders zoals ondernemers, Saba Reach Foundation, Saba Health Care, directeur van het voortgezet en beroepsonderwijs, directeur Naschoolse opvang, de directeur van de GGD en een drietal Eilandraadsleden. Tevens is ruimte gemaakt om in gesprek te gaan met personen uit de doelgroep van SZW en hun ervaringen te horen.

iLanders

De Rijksvertegenwoordiger verwelkomde in november de eerste officiële iLanders bij de Rijksdienst Caribisch Nederland. Het een jaar eerder gestarte kleinschalige project iLanders heeft tot doel om young professionals met een Caribische achtergrond, die in Europees Nederland of in het buitenland wonen, te motiveren om (definitief) terug te keren naar Caribisch Nederland. Met hun opgedane kennis en kunde kunnen zij immers een belangrijke impuls leveren aan de maatschappelijke en economische ontwikkeling van Caribisch Nederland.

Werkbezoek DG Bereikbaarheid en werkplan IenM Caribisch Nederland 2017

In november vond een werkbezoek plaats van de directeur-generaal Bereikbaarheid van het ministerie van Infrastructuur en Milieu en de Hoofddirecteur-Ingenieur Zee en Delta van Rijkswaterstaat. Doel van het werkbezoek aan de drie eilanden was een kennismaking om een basis te leggen voor een intensievere samenwerking. De focus lag op het delen van kennis en het ondersteunen van de eilanden, zoals ook in de kabinetsreactie van de commissie Spies is aangegeven. Het bezoek vormde mede de basis voor het opstellen van het werkplan Caribisch Nederland voor 2017, dat begin 2017 is vastgesteld en dient als basisdocument waarmee het ministerie en de eilanden uitvoering geven aan activiteiten en projecten die onder het ministerie vallen.

En eind november vond de Onderwijsconferentie plaats op Sint Eustatius in het bijzijn van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De minister volgde een vol programma met bezoeken aan scholen, toespraak tijdens de conferentie, teruggeven van het slavenarchief en bezoeken aan musea op Saba en Sint Eustatius.

Op 28 november 2016 heeft de minister van OCW de nieuwe onderwijsagenda 2017-2020 ondertekend, dat voortborduurt op de prioriteiten uit de eerste onderwijsagenda. Met de ondertekening van de onderwijsagenda hebben de minister, de besturen van de scholen voor primair, voortgezet en beroepsonderwijs, de gedeputeerden van de drie openbare lichamen, de expertisecentra onderwijszorg, de uitvoeringsorganisaties van de Sociale Kanstrajecten (SKJ) en de Raad Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) zich gecommitteerd aan de uitvoering van de nieuwe onderwijsagenda voor de komende vier jaar.

De rijksvertegenwoordiger is een aantal dagen langer op Saba gebleven om ook de viering van 'Sabaday' mee te kunnen maken.

December

Conferentie MiVaBo

Op 8 december woonde de Rijksvertegenwoordiger op Bonaire een conferentie bij die was georganiseerd door de stichting Mindervaliden Bonaire (MiVaBo). Tijdens de conferentie werd aandacht besteed aan de positie van mensen met een beperking. Doel van de bijeenkomst was een beleidsplan op te stellen teneinde een volwaardige deelname van mensen met een beperking aan de samenleving te bevorderen.

In Nederland heeft de rijksvertegenwoordiger gesprekken gevoerd in verband met de procedure voor de aanstelling van een waarnemend gezaghebber voor Sint Eustatius.

Overige aandachtsvelden

Verscherpt bestuurlijk toezicht Sint Eustatius

Reeds in juni 2015 stelde de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties het bestuurscollege van het openbaar lichaam Sint Eustatius onder (verscherpt) bestuurlijk toezicht en gaf hij een aanwijzing op basis van de Wet Financiëen Openbare Lichamen BES. Er werd voor dit 'instrument' gekozen omdat de financiële en bestuurlijke situatie van Sint Eustatius dermate zorgelijk was dat deze aanleiding gaf voor direct ingrijpen in het functioneren van het openbaar lichaam.

De minister heeft de Rijksvertegenwoordiger vervolgens de opdracht gegeven om onder zijn voorzitterschap een stuurgroep op te richten, dat een plan van aanpak opstelt om zo controle op de situatie te krijgen. Het bestuurscollege is in bezwaar gegaan tegen het besluit van de minister, dat door een externe commissie ongegrond werd verklaard.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft in 2016 700.000 dollar beschikbaar gesteld voor de uitvoering van het plan van aanpak van de Rijksvertegenwoordiger. Tal van projecten en initiatieven die zouden kunnen leiden tot merkbare en noodzakelijke verbetering van onder andere de leef- en werksituatie van bewoners en ondernemers, de bestrijding van de armoede op het eiland, de verbetering van de infrastructuur en de beheersbaarheid van de overheidsfinanciëen, zijn niet of gebrekkig uitgevoerd of is geen medewerking aan verleend door het bestuurscollege.

Per 1 april 2016 is de heer J. Woodley benoemd tot waarnemend gezaghebber. Er is toen meteen een procedure opgestart om te komen tot de benoeming van een gezaghebber. De procedure heeft echter in oktober 2016 niet geleid tot benoembare kandidaten in de gegeven bestuurlijke constellatie van dat moment. De rijksvertegenwoordiger heeft de minister van BZK geadviseerd de procedure aan te houden.

De politieke instabiliteit - in december werd er wederom een gedeputeerde vervangen - en de onwillige houding van het zittende bestuurscollege om medewerking te verlenen aan de uitvoering van het Plan van Aanpak leidde eind 2016 tot een onwerkbare verhouding tussen het Rijk en het eilandsbestuur.

Wet- en regelgeving werd voortdurend genegeerd, besluitvorming verliep niet volgens de vereiste procedures, ambtenaren werden onder druk gezet, vermenging van rollen tussen het bestuurscollege en leden van de eilandsraad is de orde van de dag. Bovendien is er sprake van verstoorde verhoudingen binnen het bestuurscollege tussen de gedeputeerden en de (waarnemend) gezaghebber, tussen de gezaghebber en de interim eilandssecretaris, de coalitiepartijen binnen de eilandsraad en de gezaghebber. De rol van de riksvertegenwoordiger wordt door sommige leden van het bestuurscollege en de eilandsraad niet erkend.

Personeelstoezicht

Het afgelopen jaar werden 141 personeelsbesluiten aan de Riksvertegenwoordiger ter goedkeuring voorgelegd. Op basis van de op 1 februari 2016 in werking getreden wijzigingen in onder meer de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Stb. 2015, 426), op grond waarvan de uitbreiding van de goedkeuringsbevoegdheid van de Riksvertegenwoordiger ten aanzien van besluiten tot benoeming, bevordering, schorsing en ontslag van eilandambtenaren die krachtens overeenkomsten van opdracht worden ingehuurd, zijn elf dossiers aan de Riksvertegenwoordiger ter beoordeling voorgelegd.

Integriteit

In 2016 zijn bij de Rijksdienst Caribisch Nederland cruciale functies ingevuld op het gebied van integriteit: de integriteitadviseur en de information security officer. Een mijlpaal in 2016 is het beschikken over opgeleide interne onderzoekers. De Rijksdienst Caribisch Nederland beschikt nu over negen interne onderzoekers die ingezet kunnen worden om onderzoek te verrichten naar mogelijke integriteitsschendingen. Dit zal de looptijden bij het verrichten van onderzoeken zeker verlichten.

Het meldpunt integriteit begint langzaam maar zeker nog zichtbaarder te worden, zoals blijkt uit het aantal keren dat het werd geraadpleegd voor meldingen en verzoeken om advies.

In 2016 is een onderzoek gehouden naar hoe integriteit wordt beleefd onder medewerkers van de Rijksdienst Caribisch Nederland. De belangrijkste conclusies uit het onderzoek waren dat gedragingen in de praktijk, integriteitsbeleid en omgaan met integriteit ten opzichte van 2013 hetzelfde is gebleven.

Samen met de afdeling Personeel en Organisaties is het programma de 'rode loper' ontwikkeld. Onderdeel van dit programma is dat nieuwe medewerkers de eed en belofte afleggen, de gedragscode uitgereikt krijgen en zij deelnemen aan een workshop integriteit.

Corporate Citizenship

In 2015 werd door de Rijksvertegenwoordiger en de Rijksdienst Caribisch Nederland het initiatief Corporate Citizenship geïntroduceerd om de betrokkenheid richting de bevolking nog meer tot uitdrukking brengen. Dit doet de Rijksvertegenwoordiger in de vorm van (beperkte) sponsoring van kleine burgerinitiatieven, organisaties of evenementen die een positieve bijdrage leveren aan de samenleving en aan de ontwikkeling van Caribisch Nederland. Voor 2016 was het thema 'Jeugd en Jongeren'. Er zijn tien aanvragen ontvangen en gehonoreerd, waaronder voor Stichting Jeugdwerk Bonaire, Mangazina di Rei, Stichting Ride for the Roses, Stichting Lezen en Schrijven Bonaire en de DanceSensation Foundation.

Sectoroverleg

Ook in 2016 vond er op zowel formele als informele basis overleg plaats met de vakbonden. In het sectoroverleg zijn onderwerpen als primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden, vaststelling regeling van medezeggenschap, roosterdiensten en de vaststelling en diverse organisatie- en formatierapporten besproken.

Medezeggenschap

In 2015 bereikten de vakbonden en de werkgever een akkoord over de pilotregeling medezeggenschap bij de Rijksdienst Caribisch Nederland. Daarmee is er medezeggenschap bij de Belastingdienst, Brandweer, JICN, KPCN en RCN Centraal. De medewerkers kiezen een participatieraad die invloed kan uitoefenen op de bedrijfsvoering. De leden en de diensthoofden ontvangen trainingen om vaardigheid in medezeggenschap te verkrijgen en te behouden. Onderling kunnen de participatieraden overleg voeren en wisselen zij hun ervaringen per dienst uit. Op deze wijze kan vanuit deze pilot verder worden gewerkt aan een meer definitieve vorm van medezeggenschap. De ervaringen in 2016 laten zien dat inspraak en medezeggenschap een nog te ontwikkelen aandachtsgebied betreft. Toch is het beeld zodanig hoopvol dat in 2017 wordt voorgesteld de pilot definitief om te zetten in een wettelijke regeling.

Media

Ook in 2016 organiseerde de Rijksvertegenwoordiger weer regelmatige mediamomenten op de eilanden om zowel de pers als burgers rechtsreeks en zo goed mogelijk te informeren.

De Rijksvertegenwoordiger beantwoordde vragen vanuit de media en nam geregeld deel aan radio- en televisieprogramma's ten behoeve van informatievoorziening aan de burgers. Het betreft hier veelal vragen over de dienstverlening vanuit het Rijk, beleid vanuit verschillende ministeries, brieven naar de Tweede Kamer of over algemene aangelegenheden die op het betreffende eiland de aandacht vragen.

Bijlage 1 - De Rijksvertegenwoordiger

De Rijksvertegenwoordiger is een bestuursorgaan van de Rijksoverheid en vormt de bestuurlijke schakel tussen het Rijk en de openbare lichamen. De Rijksvertegenwoordiger werkt primair onder de verantwoordelijkheid van de minister van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties. Zijn wettelijke basis ligt besloten in de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Een belangrijke taak van de Rijksvertegenwoordiger bestaat uit het bevorderen van de samenwerking tussen de ministeries en de lokale overheden en besturen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Ook zorgt hij voor afstemming tussen de ministeries onderling. In geval van boven eilandelijke rampen heeft de Rijksvertegenwoordiger een coördinerende rol. Ten slotte vormt de Rijksvertegenwoordiger de ogen en oren in Caribisch Nederland voor de ministers in Den Haag.

De Rijksvertegenwoordiger heeft bovendien diverse taken op het gebied van hoger toezicht. Hij is belast met het toetsen van besluiten van de openbare lichamen met het oog op behoorlijk bestuur. Het gaat bijvoorbeeld om benoeming, schorsing en ontslag van eilandambtenaren. De Rijksvertegenwoordiger kan besluiten van de openbare lichamen ter vernietiging voordragen aan de verantwoordelijke minister.

Verder moeten sommige eilandsverordeningen door de Rijksvertegenwoordiger worden goedgekeurd voordat deze in werking kunnen treden. De wet schrijft bovendien voor dat de Rijksvertegenwoordiger "al het overige ter bevordering van goed bestuur in de openbare lichamen" doet.

Bijlage 2 - Toelichting op hoofdlijnen per departement

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Versterken bestuurskracht

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft nadrukkelijk geïnvesteerd in bestuurlijke ontwikkeling in Caribisch Nederland. Er is gericht ingezet op capaciteitsversterking en het verdiepen van kennis en vaardigheden van zowel bestuurders als ambtenaren. Zo vond in augustus voor de tweede keer de tweedaagse bijeenkomst voor alle gezaghebbers, gedeputeerden, eilandsecretarissen, griffiers en eilandraadsleden plaats. Naast algemene modules over onder meer interculturele effectiviteit kwamen ook functie specifieke trainingen aan bod. Dit werd vervolgd met bijeenkomsten voor de griffiers bij de Nederlandse vereniging voor griffiers en evenzo voor de gedeputeerden bij de Wethoudersvereniging.

Investering Dienst Burgerzaken Bonaire

Het ministerie heeft een impuls (160.000 dollar) geleverd aan de versterking van de dienst Burgerzaken op Bonaire door het leveren van scanners en een bijdrage aan de digitalisering van akten, waardoor dienstverlening aan de inwoners wordt verbeterd.

Personele ondersteuning

Ter ondersteuning van de openbare lichamen heeft het ministerie de nodige menselijke capaciteit geleverd en gefinancierd. Saba kan voor twee jaar zowel een wetgevingsjurist als een senior beleidsmedewerker aantrekken, waarvan de laatste inmiddels is begonnen. Op Sint Eustatius zijn in 2016 een tweetal medewerkers vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties ingezet om de afdeling burgerzaken te versterken. Dit wordt in 2017 gecontinueerd gelet op de kwetsbaarheden bij deze afdeling. Ook zijn er vier Rijkstrainees voor een half jaar aan de slag gegaan in Caribisch Nederland. Eén in het sociaal domein op Saba, één voor de wijkaanpak op Bonaire en twee bij RCN, onder meer om de mogelijkheden van één loket voor alle overheidszaken te onderzoeken. Ter voorbereiding op de twinning op het gebied van arbeidsbemiddeling heeft het ministerie een bijdrage van 250.000 dollar geleverd zodat een samenwerking met experts van de gemeente Leiden tot stand is gekomen. De twinning is begin 2017 daadwerkelijk van start gegaan voor de drie eilanden en wordt in samenwerking met SZW uitgevoerd.

Talent Ontwikkel Programma

Op Bonaire heeft Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties geïnvesteerd in talentontwikkeling van jonge professionals in het ambtelijke apparaat. De eerste editie van het Talent Ontwikkel Programma (TOP Bonaire) is in november 2016 gestart. Dit programma is bedoeld voor medewerkers jonger dan 40 jaar met een hbo- of wo-opleiding die werken bij het openbaar lichaam, RCN en de overheidsbedrijven en –stichtingen. In ongeveer twee modules per maand krijgen de twaalf deelnemers de kans hun talenten verder te ontwikkelen. Denk hierbij aan persoonlijke effectiviteit en timemanagement, maar ook beleidskunde en financiën. Een teambuildingsmiddag bij de brandweer was een van de hoogtepunten voor de twaalf deelnemers. Het ministerie onderzoekt in 2017 de mogelijkheden voor een TOP Saba en TOP Sint Eustatius.

Wonen

In 2016 hebben het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het Bommelberaad in samenspraak met Fundashon Cas Bonairiano en het openbaar lichaam Bonaire middelen vrijgegeven voor de bouw van 16 duurzame ‘noodwoningen’. De voorziening is bedoeld voor tijdelijke huisvesting van gezinnen met kinderen die wegens huurachterstanden uit huis dreigen te worden gezet. Voor de bewoners betreft het een tijdelijke voorziening waarbij de gezinnen intensief begeleid worden om uiteindelijk weer door te stromen naar reguliere huisvesting.

Daarnaast is ook voorzien in financiering voor verbetering van de leef- en woonsituatie van minimaal 45 particuliere woningen met een huishoudinkomen van 1.500 dollar per maand. Het gaat daarbij vooral om ondersteuning van ouderen en mindervalide personen. Daarbij wordt ook gebruik gemaakt van de inzet van deelnemers uit het Job program (leer-/werktraject).

Op Saba is Nederlandse woningcorporatie Woonlinie met subsidie van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties uit het Bommelberaad begonnen met de herbouw van twee sociale huurwoningen die eind 2015 door een brand zwaar beschadigd waren.

De samenwerking tussen de Nederlandse Woningcorporatie Woonlinie en Sint Eustatius was al in december 2014 “on hold” gezet, omdat het bestuurscollege had aangegeven zich niet aan de door het college zelf ondertekende afspraken ten aanzien van de noodzakelijke reorganisatie van de lokale woonstichting te willen houden. De Rijksvertegenwoordiger heeft in 2016 gesprekken gevoerd met zowel het bestuurscollege als de directie van Woonlinie om te bezien of en hoe het traject tot verbetering van sociale huisvesting weer opgepakt kan worden. Deze gesprekken duren voort.

Wetgeving

Op het terrein van wetgeving heeft het ministerie wederom twee consultatiebijeenkomsten gehouden op Bonaire aangaande de Wet maatregelen huurwoningmarkt Caribisch Nederland. Medio 2016 heeft het ministerie het definitieve wetsvoorstel ingediend bij de Tweede Kamer. Deze zal in april 2017 stemmen over de wet. Het doel van het wetsvoorstel is het reguleren van een betrouwbare, duurzame en betaalbare woningmarkt van goede kwaliteit op Bonaire, Sint Eustatius en Saba. Het voorstel beoogt een solide wetsysteem op te bouwen waarmee de openbare lichamen de mogelijkheid hebben beter te kunnen sturen op het huurwoningmarktbeleid, in het bijzonder huurprijsregelgeving. De wet is op uitdrukkelijk verzoek van het openbaar lichaam Bonaire tot stand gekomen, uiteraard met instemming van Saba en Sint Eustatius.

Hypotheekgarantieregeling

In 2016 heeft het ministerie het Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) verzocht om, naar gelijkenis van de Nationale Hypotheekgarantie, een hypotheekgarantieregeling voor Caribisch Nederland te ontwikkelen. De verwachting is dat het WEW medio 2017 in staat is een operationele regeling te presenteren.

Integrale wijkaanpak

Met de wijkaanpak wordt de leefbaarheid in de dorpen en woonwijken op integrale wijze verbeterd. De (sociaaleconomische) problemen op verschillende beleidsterreinen zijn zo met elkaar verknoopt, dat alleen een gezamenlijke aanpak van het fysieke, sociale en economische domein tot echte verbetering kan leiden. In het kader van de integrale wijkaanpak heeft het ministerie 103.500 dollar bijgedragen aan het opknappen van de omgeving van twee buurthuizen en een ouderencentrum op Bonaire. Ook heeft het ministerie de laatste twee bouwdelen van de school San Luis Bertran in Rincon laten renoveren (234.000 dollar), zodat het openbaar lichaam het bredeschoolconcept daar kan introduceren of de lokalen op een andere manier kan gebruiken.

Saba heeft 100.000 dollar van het ministerie ontvangen om eigenaarschap in de wijken te versterken, wijkdynamiek aan te jagen, integraal werken in de wijken te bevorderen en over deze wijkinitiatieven actief te communiceren. Hiertoe wordt onder meer een verkiezing van het beste buurtinitiatief georganiseerd. Op Sint Eustatius is voor 195.000 dollar het Government Guesthouse opgeknapt.

Ministerie van Financiën

Wat betreft fiscale maatregelen zijn er per 1 januari 2016 – afgezien van de jaarlijkse inflatiecorrectie – geen inhoudelijke wijzigingen in de fiscale wet- en regelgeving voor Caribisch Nederland doorgevoerd.

Algemene bestedingsbelasting

Wel is in de loop van 2016 door de staatssecretaris van Financiën besloten om in het op Prinsjesdag ingediende Belastingplan 2017 een maatregel op te nemen waarmee werd geregeld dat het verlaagde tarief van de algemene bestedingsbelasting voor Sint Eustatius en Saba (2%-punt lager dan op Bonaire, 6% i.p.v. 8%) ook in 2017 zou worden gecontinueerd. In samenhang daarmee zijn enkele aanpassingen in het formele belastingrecht doorgevoerd. Dat betreft enerzijds uitbreiding van de bestuurdersaansprakelijkheid in situaties waarin belastingen, accijnzen of premies niet zijn betaald en anderzijds het in meer gevallen kunnen opleggen van een zogenoemde vergrijpboete.

Tijdens de uitwerking van het destijds nieuwe fiscale stelsel voor Caribisch Nederland is afgesproken en direct in de wetgeving vastgelegd dat het verlaagde tarief voor Sint Eustatius en Saba voor een periode van vijf jaar zou gelden, dus van 2011 tot en met 2015. Naar aanleiding van verzoeken vanuit Sint Eustatius en Saba en in verband met de suggestie van de Commissie Spies om dit lagere tarief te continueren, is deze periode – inmiddels met twee jaar - verlengd.

Financieel toezicht

De toezichthouders op de financiële markten van Bonaire, Sint Eustatius en Saba, te weten De Nederlandsche Bank (DNB) en de Autoriteit Financiële Markten (AFM), hebben in 2016 de gebruikelijke werkzaamheden uitgevoerd. Het betrof voornamelijk werkzaamheden bij bijkantoren van financiële instellingen met hoofdzetel op Curaçao of Sint Maarten. De werkzaamheden strekten zich in een beperkt aantal gevallen uit tot die hoofdzetels zelf. Het toezicht door de Centrale Bank van Curaçao en Sint Maarten (CBCS) op bijkantoren op de drie eilanden in Caribisch Nederland van financiële instellingen met hoofdkantoor op Curaçao of Sint Maarten is in 2016 onderwerp van gesprek geweest in de Rijksministerraad.

Ministerie van Defensie

De Koninklijke Marechaussee heeft zich in 2016 vooral gericht op het verder ontwikkelen en verbeteren van het grenstoezicht, de opsporing van grens gerelateerde criminaliteit en op de uitvoering van de KMar-politietaak op Saba en Sint Eustatius. Speerpunten van het jaar 2016 waren:

- Inzet op versterking integriteit en functioneren luchthaven (poortwacht);
- Verdere ontwikkeling professionaliteit personeel (door onder andere verandering wijze van inzet);
- Ondersteunen lokale rechtshandhaving (KPCN);
- Versterken samenwerking diensten (Douane, KPCN, IND en Kustwacht).

Voor wat betreft de maritieme grensbewaking werd vooral voor Bonaire de samenwerking versterkt met het Kustwachtsteunpunt Curaçao. Hetzelfde geldt voor Saba en Sint Eustatius waar de samenwerking met het Kustwachtsteunpunt Sint Maarten is verstevigd.

De maritieme grensbewaking (KMar en Kustwacht op het water) is van 1 vaste week per maand naar 24/7 gegaan.

Een aantal keren is er via de Rijksvertegenwoordiger een beroep gedaan op inzet van de krijgsmacht (in het kader van militaire bijstand) hetgeen in alle gevallen is verleend door de minister van Defensie.

Naast de verleende bijstand trainen eenheden van CZMCARIB, en dan voornamelijk de landmachtcompagnie, ook regelmatig op Bonaire.

Daarbij trainen ze samen met de hulpdiensten (KPCN, Brandweer, ambulancediensten) diverse scenario's (evacuaties, grotere rampenbestrijding, beteugelen van woelingen etc.) en voeren ze projecten uit voor de bevolking en maatschappij (bouw dierenopvang, bouw uitkijktoren Nationaal park, interactie met ouderen en jeugdigen, open dag, etc.)

Ministerie van Economische Zaken

Minister bezoekt Caribisch Nederland

Van 29 augustus t/m 1 september 2016 heeft de minister van Economische Zaken Caribisch Nederland bezocht om zich een beeld te vormen van de lopende initiatieven ten behoeve van de economische ontwikkeling. Vanwege zijn vroegere functie als BES-commissaris (2008-2009) heeft de minister een bijzondere betrokkenheid met de eilanden. Op Saba sprak hij met bestuurders en vertegenwoordigers van het bedrijfsleven. Hij sprak zijn zorg uit over het mogelijk verdwijnen van een van de twee banken op Saba en zegde toe dit probleem bij zijn collega van Financiën aan te kaarten en mee te helpen oplossen. Op Sint Eustatius drong de minister aan om de onderhandelingen met KPN over een vergaande samenwerking op telecomgebied nieuw leven in te blazen. Op Bonaire zegde de minister het bestuurscollege toe de bestaande EZ-financieringsregelingen voor ondernemers (zoals de Borgstelling MKB-kredieten) te evalueren op praktische toepasbaarheid in Caribisch Nederland.

De minister rondde zijn bezoek af met een excursie naar een aantal veelbelovende land- en tuinbouwprojecten, onder meer op het terrein van de afdeling Landbouw en Veeteelt (LVV) van het openbaar lichaam Bonaire.

Elektriciteitsvoorziening

De minister heeft van twee energieprojecten de opening voltrokken. Op 29 augustus 2016 de dieselcentrale op Saba, samen met de weduwe van de oprichter van Saba Electric Company. Deze centrale is 16% zuiniger dan de oude en heeft een grotere dieselopslag, waardoor een olieboot minder vaak hoeft te komen. De haven van Saba is nu ook van de oorverdovende en stinkende oude centrale verlost.

Op Sint Eustatius heeft de minister fase 1 van de zonneweide geopend, die op piekmomenten 89% van de elektriciteit voor het eiland maakt. De minister noemde het project een voorbeeld van samenwerking tussen het eiland en het Rijk dat een voorbeeld kan zijn voor andere projecten.

Op 1 juli 2016 is de Wet elektriciteit en drinkwater BES in werking getreden. Deze wet regelt de governance van deze voorzieningen en ziet toe op verantwoorde bedrijfsvoering en consumentenbescherming.

Quality Coast Awards voor Sint Eustatius en Bonaire

De minister heeft de Quality Coast Awards uitgereikt op Sint Eustatius en Bonaire ter erkenning van inspanningen van de twee eilanden op het gebied van duurzaam toerisme. De basis voor beide toekenningen ligt in het zogeheten Green Destination Assessment dat in juli en augustus op beide eilanden zijn uitgevoerd. Dit in het kader van de Green Deal Duurzaam Toerisme waarin toeristische bestemmingen worden ondersteund in hun verduurzaming als bestemmingen en reizigers worden geïnformeerd over de duurzaamheid van hun reisbestemming.

Op 30 augustus 2016 reikte de minister de bronzen Quality Coast vlag uit aan gedeputeerde Derrick Simmons en de voorzitter van de Green Destination Commissie Maya Leon-Pandt. De jury prijst Sint Eustatius' inspanning voor het behoud van het cultureel historisch erfgoed en de inzet naar een duurzame energievoorziening.

Tijdens het bezoek aan Bonaire reikte de minister de zilveren Quality Coast vlag uit aan de heer Maurice Adriaens, Directeur van Tourisme Corporation Bonaire (TCB). De jury benadrukt Bonaires jarenlange (maritieme) natuurbeleid en het streven naar een groene(re) economie met behulp van windenergie die reeds 40% van de energievraag voor Bonaire afdekt.

Subsidieregeling Agentschap Telecom gepubliceerd

Voor het ministerie van Economische Zaken heeft het bevorderen van de economische ontwikkelingen in Caribisch Nederland prioriteit, waaronder telecommunicatie. Het ministerie richt zich daarom op de verdere ontwikkeling van de kwaliteit, beschikbaarheid, betaalbaarheid en continuïteit van ICT- en telecommunicatie(netwerken). In 2016 is een eenmalige subsidieregeling geïntroduceerd ten behoeve van de verbetering van de telecommunicatievoorzieningen in Caribisch Nederland. Houders van een concessie voor de exploitatie van telecommunicatie-infrastructuur konden vanaf 1 juli 2016 een subsidieaanvraag indienen. Het budget voor deze subsidie bedraagt €1.7 miljoen.

NFIA seminar op Bonaire

Het Netherlands Foreign Investment Agency (NFIA), een onderdeel van RVO, heeft op 10 en 11 mei 2016 op Bonaire een seminar verzorgd over acquisitie van buitenlandse investeerders. Vertegenwoordigers van alle zes Nederlandse (ei)landen waren uitgenodigd. Aan bod kwam het opstellen van een zogenaamd "bid-book", systemen voor relatiemanagement en een presentatie door de Amsterdamse "hotelloods", een organisatie die zich bezighoudt met aantrekken van hotelinvesteringen in Amsterdam. Het NFIA heeft zich bereid verklaard ervaring en netwerk ook in de nabije toekomst met de eilanden te delen. Op Bonaire is men bezig met de oprichting van de 'Bonaire Trade and Investment Board'. Saba en Sint Eustatius bevinden zich nog in de oriënterende fase.

Qredits verleent 15e krediet in eerste jaar

In september 2016 heeft Qredits Microfinanciering Nederland het 15e krediet verstrekt aan een ondernemer op Bonaire. Gedeputeerde Joselito Statia heeft de heer Roël Pieter het Microkrediet officieel uitgereikt. De heer Roël heeft een autoverhuurbedrijf en benut het krediet om een nieuw marktsegment aan te boren. Met dit vijftiende krediet heeft Qredits nu voor een totaalbedrag van \$ 333.000 aan kredieten verstrekt. Het kantoor van Qredits op Bonaire is gevestigd bij de Kamer van Koophandel. De meeste ondernemers komen via de Kamer van Koophandel Bonaire bij Qredits. Vanwege het succes van Qredits op Bonaire zal worden bezien of het initiatief kan worden uitgebreid naar Saba en Sint Eustatius.

Landbouw en Natuur

Het ministerie van Economische Zaken, het Amerikaanse NOAA en het Franse agentschap voor beschermde mariene gebieden (AAMP) hebben een MoU afgesloten om samen te werken op het gebied van onderzoek en bescherming van zeezoogdieren in het West Atlantische gebied. Focus ligt op het Nederlandse Yarari, het Franse Agoa-, en het Amerikaanse Stellwagenreservaat.

Op de drie eilanden zijn een aantal nieuwe projecten gefinancierd in het kader van de bijzondere uitkering natuur Caribisch Nederland. Accent lag in 2016 op versterking van de bereikbaarheid van natuurgebieden en bescherming en herstel van koraal door herplanting en erosiebestrijding. Saba wil bovendien een Nationaal Park ontwikkelen op Mount Scenery. In totaal lopen er achttien projecten van deze uitkering op de drie eilanden.

In het kader van verbreding van de visserij zijn op Sint Eustatius drie vislokboeien (FAD's) geplaatst. De lokale vissers gaan daardoor in toenemende mate over op het vissen van pelagische grote vissoorten, in plaats van rifvis.

Dierenwelzijn en de opvang van wilde ezels, de loslopende honden en geiten blijft een belangrijk onderwerp in Caribisch Nederland. Hoewel de beslissingsbevoegdheid bij dierenwelzijn de primaire verantwoordelijkheid van de openbare lichamen is, wil het ministerie inhoudelijk ondersteunen. De grootste behoefte ligt bij het opstellen en uitvoeren van een gedegen communicatieplan. Er zijn twee voorlichtingscampagnes op Bonaire en Saba uitgevoerd over het houden van honden.

Op het gebied van landbouw zijn een aantal projecten gefinancierd waaronder revitalisering van het landbouwgebied Tras Montana op Bonaire, een gebied met onderbenutte potenties. Door landbouwmaatregelen (o.a. rasverbetering melk- en vleesvee, importeren van geitenbokken, vervoerproductie op de kunuku) en het verbeteren van de toeristische voorzieningen in het gebied wordt gepoogd het Tras Montana gebied te revitaliseren. Daarnaast worden er twee zilte (zoutresistente) landbouwprojecten uitgevoerd met de gewassen ijskruid en aloë vera.

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Drinkwater

Op 1 juli 2016 is de nieuwe Wet elektriciteit en drinkwater BES in werking getreden, waarmee op het gebied van drinkwater helderheid wordt gecreëerd over de (bestuurlijke) verantwoordelijkheden, de kwaliteitscontrole en -borging, het toezicht en de handhaving van de drinkwaterkwaliteit en de leveringszekerheid. Toezicht op deze wet wordt voor het marktgedeelte uitgevoerd door ACM en voor het kwaliteits- en technische gedeelte door ILT. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu draagt op alle drie eilanden bij in de transportkosten van drinkwater in de vorm van een subsidie. Saba heeft in 2016 voor de laatste keer subsidie ontvangen voor het verbeteren van de drinkwatervoorziening. Nu de waterkwantiteit op orde is, wordt deze subsidie gebruikt om de drinkwaterkwaliteit op Saba te verbeteren en voor de aanleg van een transportsysteem voor drinkwater naar The Bottom.

Gevaarlijke stoffen

Op het gebied van gevaarlijke stoffen hebben diverse activiteiten plaatsgevonden. ILT heeft het inspectieregime van de afgelopen jaren doorgevoerd. D.w.z. dat op Sint Eustatius NuStar en op Bonaire Curoil en Bopec in 2016 elk twee maal geïnspecteerd zijn. Overall kan opgemerkt worden dat de bedrijven te maken hebben met veel achterstallig onderhoud. Dit wordt verergerd door het warme klimaat en de zoute omgeving waardoor sneller corrosie optreedt. Inmiddels zijn er programma's opgesteld om de achterstanden in te lopen, risicotudies uit te voeren en veiligheidsprocedures op te stellen. Bij de laatste inspecties in 2016 is vastgesteld dat er door de bedrijven flink wordt geïnvesteerd. Afgekeurde tanks zijn buiten gebruik, blus- en koelvoorzieningen worden aangebracht, medewerkers volgen cursussen en het achterstallig onderhoud wordt langzaam ingelopen. Wat betreft de vergunningverlening door Rijkswaterstaat voor deze zogenoemde BGIM-BES bedrijven zijn er geen nieuwe vergunningen verleend; wel een enkele toestemming in het kader van milieuneutrale wijzigingen van de bestaande vergunningen. Er zijn besprekingen gestart voor wijziging van de vergunning van de NuStar. Nustar is voornemens een vergunning aan te vragen voor een wijziging in de bedrijfsactiviteiten welke goed zijn voor het milieubelang en het verhogen van de externe veiligheid. In 2016 zijn stappen gemaakt als het gaat om het voorbereiden van de uitvoering van het Inrichtingen- en Activiteitenbesluit (IAB), dat zich richt op veiligheid en milieu bij de niet-BGIM-bedrijven. Op Bonaire zijn de lokale ambtenaren voor het toezicht en de vergunningverlening getraind.

Duurzaamheid

Als het gaat om duurzaamheid is er in 2016 minder voortgang geboekt dan verwacht. Ten aanzien van afval zijn er problemen geconstateerd bij de afvallocatie in Saba en is de doorstart op Sint Eustatius nog niet gelukt. Er wordt door de eilanden en het ministerie aan gewerkt om beide locaties in de loop van 2017 weer volledig functioneel te hebben. De bouw van de twee afvallocaties op Bonaire is in 2016 gestart. Beide locaties worden in de loop van 2017 in gebruik genomen. De afvalwaterzuivering en het rioleringsnetwerk op Bonaire kenden in 2016 nog een aantal mankementen, waar de ministeries van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Infrastructuur en Milieu extra subsidie voor ter beschikking hebben gesteld, naast de jaarlijkse bijdrage van het ministerie van Infrastructuur en Milieu voor de exploitatie van de afvalwatervoorziening. Het herstel is in gang gezet en loopt door tot in 2017.

Maritiem

In de maritieme sector is een start gemaakt met de havenprojecten op Saba en Bonaire. Op beide eilanden werd gewerkt aan het nader definiëren van de projecten voor het herstel van pieren en voor de verdere professionalisering en upgrading van het havenbedrijf. Doel is een geoptimaliseerd havenbeheer (de veilige en vlotte afwikkeling van het scheepvaartverkeer) en verbetering, en waar mogelijk ook verbreding van het verdienmodel. In de uitvoerende sfeer hebben de jaarlijkse trainingen op de eilanden plaatsgevonden en heeft de workshop op Sint Maarten plaatsgevonden ten behoeve van de maritieme incidentenbestrijding. De eilanden hebben ieder een ambitie en een jaarplan opgesteld voor hun eigen beheergebied.

In augustus liep op Sint Eustatius het schip Sirena aan de grond op de noordkust. Rijkswaterstaat heeft het eiland ondersteund in de afwikkeling van de gevolgen en zal het wrak verwijderen. Op het gebied van toezicht is de certificering van kleine, commercieel opererende schepen gemanageerd van het Rijk (ILT) naar het lokale gezag. De havenmeesters op de drie eilanden zijn daarmee nu verantwoordelijk. In 2017 zullen wij worden bijgestaan door de in Caribisch Nederland gevestigde tak van de Scheepvaartinspectie. In het kader van Wet maritiem beheer BES heeft Rijkswaterstaat in 2016 meerdere toestemmingen en vergunningen verleend voor wetenschappelijk onderzoek: van permanente onderwatercamera's op Bonaire tot diepzee onderzoek rondom Saba en Sint Eustatius.

Storm Matthew heeft op Bonaire veel schade aangericht aan kleinere pieren. Voor herstel van deze pieren hebben het openbaar lichaam Bonaire en Rijkswaterstaat gezamenlijk een spoedprocedure voor aanvraag van de diverse vergunningen opgesteld, die in samenhang zullen worden afgehandeld in 2017.

Calamiteiten en crises

Het Departementaal Coördinatiecentrum Crisisbeheersing van het ministerie van Infrastructuur en Milieu (DCC-IenM) heeft - als 24-uurs meldpunt bij (dreigende) calamiteiten en crises - inzet gepleegd op een oefening met het ontvangen van een tsunami-warning-test (maart), de stranding van het schip Sirena Sint Eustatius (augustus), de waarschuwing voor een aardbeving voor de bovenwinden (september), het opzetten van een procedure voor het melden van incidenten met de BGIM installaties (Curoil, Bopec, Nustar), het optreden als observator en verslaglegger bij de Hurex-oefening op Saba en een presentatie over opschaling van het incident naar en in Europees Nederland (oktober) en, tot slot, bijdragen aan de trainingscarrousel Bonaire (november) met een presentatie over de crisisbeheersing luchtvaart.

Luchtvaart

Op het gebied van de luchtvaart komt de uitvoering van de projecten op de eilanden in de laatste fase. Het airside gedeelte van de luchthaven op Sint Eustatius is in zijn geheel gerenoveerd. In 2017 zullen de laatste twee afsluitende projecten van start gaan, te weten de bouw van een nieuwe FISO toren en het plaatsen van een visueel naderingshulpmiddel aan de oostelijke zijde van de baan. De luchthaven op Saba is gerenoveerd , op de start- en landingsbaan na. De conditie daarvan is zodanig dat niet kan worden volstaan met een eenvoudige opknapbeurt; het is noodzakelijk over te gaan tot een totale renovatie. Inmiddels zijn voorbereidingen gestart om de renovatie zo snel als mogelijk te laten plaatsvinden.

Op Bonaire is de bouw van de nieuwe verkeerstoren in april 2016 afgerond en begin 2017 in gebruik genomen. Tevens zijn er afspraken gemaakt voor de bouw van nieuwe platformen, zodat Bonaire International Airport meerdere grotere toestellen veilig kan parkeren, wat weer van belang is voor de economische ontwikkeling van de luchthaven en het eiland. Na afronding van dit laatste onderdeel op Bonaire voldoet de infrastructuur van de luchthaven geheel aan alle internationale regelgeving van ICAO en kunnen de tekortkomingen bij ICAO worden afgemeld. De luchtvaartinspectie heeft de jaarlijkse inspecties en audits uitgevoerd op de luchthavens, de luchtverkeersleiding en vliegtuigen. Tijdens een inspectie op Bonaire werden dusdanige tekortkomingen geconstateerd bij luchtvaartmaatschappij Sky High Aviation. Deze maatschappij kreeg een vliegverbod opgelegd.

Wegen

Wat betreft de wegen hebben Sint Eustatius en Bonaire in de loop van 2016 in goed overleg hun keuze voor de te renoveren wegen bekendgemaakt en met onderbouwing aan het ministerie voorgelegd. Het ministerie heeft geoordeeld dat de keuzes bijdragen aan de doelen: economische ontwikkeling en armoedebestrijding. In de eerste helft van 2017 zullen verdere afspraken gemaakt worden ten aanzien van de (wijze van) uitvoering, waarna de projecten gestart kunnen worden. Vanuit het Rijk zal Rijkswaterstaat betrokken zijn.

Waterveiligheid

De huidige overstag in Europees Nederland naar een waterveiligheidsbeleid gebaseerd op de risicobenadering (kans x gevolg) is de belangrijkste aanleiding geweest voor de quick scan Waterveiligheid Caribisch Nederland. In 2016 is in beeld gebracht wat de overstromingsrisico's zijn als gevolg van orkanen, tsunami's en neerslag op de eilanden. De uitkomsten worden ter beschikking gesteld van de lokale besturen en zullen worden meegenomen in een mogelijk vervolg in 2017 dat zich richt op adaptatie aan klimaatveranderingen.

Meteorologie

In 2016 heeft het KNMI uitvoering gegeven aan het in 2015 genomen besluit om een aantal taken en medewerkers van het Meteorological Department Curaçao over te nemen. Dit traject zal in 2017 worden afgerond. Daarnaast is er verdere inzet gepleegd op Saba en Sint Eustatius om de verzameling en monitoring van seismologische gegevens verder te verbeteren. Ook op dit dossier volgt aanscherping in 2017.

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Kinderbijslag

Een belangrijke ontwikkeling in de achterliggende periode is de invoering geweest (per 1 januari 2016) van de Wet kinderbijslagvoorziening BES. Deze wet behelst een financiële bijdrage aan de kosten van levensonderhoud van kinderen tot 18 jaar. Het maandbedrag per kind is USD 40 op Bonaire en USD 42 op Sint Eustatius en Saba.

Aanvragen worden ingediend bij de Unit SZW van de Rijksdienst Caribisch Nederland. Omdat de kinderbijslag in de plaats komt van de voorheen bestaande fiscale kinderkorting, die voor inkomens onder de belastingvrije som niet of slechts gedeeltelijk verzuimd kon worden, wordt daarmee een belangrijke bijdrage geleverd aan de armoedeproblematiek.

Uitbreiding mogelijkheden onderstand

De bijzondere onderstand is een instrument gericht op armoedebestrijding. Voor de toepassing van de bijzondere onderstand is een aantal kostensoorten vastgelegd. Per 1 januari 2016 zijn nieuwe vergoedingsmogelijkheden toegevoegd, voor babyuitzet, voor het vervangen van een waterpomp, voor een ventilator en voor eigen bijdragen in verband met te maken kosten of het gebruikmaken van een voorziening om redenen van sociale aard. Voor kostenvergoeding van een ventilator en het vergoeden van de kosten van de genoemde eigen bijdrage geldt de eis dat deze moet dienen ten behoeve van een baby of een oudere.

Wettelijk minimumloon

Per 1 januari 2016 zijn de niveaus van het wettelijk minimumloon en de uitkeringen opnieuw vastgesteld. Voor Saba is sprake van een stijging van 5,6% en voor Sint Eustatius met 3,5%. De niveaus voor Bonaire zijn gelijk gebleven. De ontwikkeling is gebaseerd op de ontwikkeling van het consumentenprijsindexcijfer, aangevuld met een beleidsmatige component.

Beleidsregel boeteoplegging loondervingswetten BES

Om de naleving van de werkgeversverplichtingen bij de Wet ziekteverzekering BES en de Wet ongevallenverzekering BES (zoals de plicht om het loon tot minimaal het niveau van de loondervingsuitkering door te betalen) te ondersteunen is de nieuwe Beleidsregel boeteoplegging loondervingswetten BES vastgesteld. Deze beleidsregel maakt het mogelijk om overtredingen te beboeten. Deze beleidsregel is medio 2016 vastgesteld, maar zal gelden vanaf 1 januari 2017.

SZW-uitvoering kwantitatief

De onderstaande tabel laat een aantal kerncijfers in Caribisch Nederland zien. De cijfers hebben betrekking op het aantal uitkeringen.

Standcijfer	31-12-2015	31-12-2016
Onderstand	463	504
Ouderdomspensioen (AOV)	4090	4095
Nabestaandenuitkering (AWW)	463	305
Kinderbijslag BES	0	4619

Met betrekking tot de kinderbijslag zij vermeld dat een uitkering in de tabel gelijk staat aan een kind waarvoor kinderbijslag is verstrekt.

Het aantal toepassingen bijzondere onderstand is niet in de tabel vermeld, omdat een standcijfer voor de bijzondere onderstand niet zinvol is. Voor de bijzondere onderstand biedt een jaarcijfer meer informatie. Het aantal toepassingen over 2016 bedroeg 249.

Het aantal verleende tewerkstellingsvergunningen bedroeg 798 over geheel 2016, wat een daling ten opzichte van 2015 impliceert, toen het totaal aantal afgegeven tewerkstellingsvergunningen 970 bedroeg. Bij de ontslagvergunningen was er sprake van een daling van 55 in 2015 naar 26 in 2016.

SZW-uitvoering kwalitatief

De invoering van de nieuwe Wet kinderbijslagvoorziening BES heeft een grote impact gehad op de werklast van de Unit SZW. Er zijn op meerdere momenten intensieve publiciteitscampagnes geweest, om mensen op te roepen een aanvraag in te dienen. Eind 2016 is de indruk dat dit voor een deel van de populatie – om uiteenlopende reden – nog niet gelukt. De uitdaging om iedereen te bereiken ligt er dus nog.

Ook met de bijzondere onderstand is de Unit SZW naar buiten getreden. In samenwerking met het openbaar lichaam is gestart met huisbezoeken, in eerste instantie beperkt tot onderstandsgerechtigden, om zo de noodzaak tot verstrekking van bijzondere onderstand te traceren.

Bij de uitvoering van de Wet arbeid vreemdelingen BES (afgifte van tewerkstellingsvergunningen) heeft de Unit SZW ingezet op een zo strikt mogelijke toepassing om het aantal tewerkstellingsvergunningen waar mogelijk te beperken en de positie van lokale arbeidskrachten te versterken.

De groep cursisten die een certificaat ontvangen hebben bestond enerzijds uit jongeren die in het kader van de Job Program Bopec een trainingstraject hebben gevolgd om pijplasser te worden en anderzijds uit medewerkers van aannemers die voor de Bopec werken die hun medewerkers het zogeheten programma pijplassen 6G hebben laten volgen. Deze positieve ontwikkeling laat duidelijk zien dat investeren in opleiding en vorming van lokale arbeidskrachten in Caribisch Nederland loont, niet alleen voor de mensen die het betreft zelf, maar ook voor de economie als zodanig.

Om de dienstverlening op het vlak van met name de bijzondere onderstand (in samenhang met het eilandelijk armoedebeleid) en het proces van het afgeven van tewerkstellingsvergunningen (in samenhang met de beoordeling door het openbaar van aanwezigheid lokaal arbeidsaanbod en het proces van IND voor de verblijfsvergunning) te verbeteren, streeft de Unit SZW de vorming van 1-loket na. Het gesprek met de andere partijen daarover (met inbegrip van de vorm waarin en de weg er naartoe) is in 2016 gestart.

Naast de eerdergenoemde communicatie-inspanningen op het terrein van de kinderbijslag heeft de Unit SZW breder geïnvesteerd in communicatie met externe partijen. Voorbeelden zijn de communicatie over de bijzondere onderstand, bevindingen van inspecties en een folder waarin zieke werknemers worden geïnformeerd over rechten en plichten.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Nieuwe onderwijsagenda

Op 28 november 2016 is de nieuwe onderwijsagenda 2017-2020 ondertekend, dat voortborduurt op de prioriteiten uit de eerste onderwijsagenda. Met de ondertekening van de onderwijsagenda hebben de minister, de besturen van de scholen voor primair, voortgezet en beroepsonderwijs, de gedeputeerden van de drie openbare lichamen, de expertisecentra onderwijszorg, de uitvoeringsorganisaties van de Sociale Kans trajecten (SKJ) en de Raad Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) zich gecommitteerd aan de uitvoering van de nieuwe onderwijsagenda voor de komende vier jaar.

De agenda is tot stand gekomen vanuit een “bottom-up” benadering. Het proces begon met de evaluatie van de eerste onderwijsagenda door beleidsadviesbureau Ecorys. De bevindingen zijn in april 2016 op de drie eilanden aan de onderwijsstakeholders gepresenteerd. Vervolgens hebben de stakeholders tijdens “eilandelijke sessies” meegeWERKT aan de inhoud van het document. De onderwijsagenda beschrijft per prioriteit wat de ambities en de resultaten voor 2020 zijn en welke rol de partijen hebben. Aan de onderwijsagenda zijn zogenaamde “eilandelijke delen” van respectievelijk Bonaire, Sint Eustatius en Saba toegevoegd, waarin de eilanden aangeven welke activiteiten zij gaan uitvoeren om de resultaten voor 2020 te kunnen behalen.

Kwaliteitsonderzoeken

Op alle scholen en instellingen op de drie eilanden heeft de Onderwijsinspectie in 2016 kwaliteitsonderzoeken uitgevoerd. Het betrof de laatste serie onderzoeken in het kader van de onderwijsagenda 2011-2016. Hieronder de constateringen van de inspectie en de afdeling OCW van de Rijksdienst Caribisch Nederland.

Primair onderwijs (PO)

Alle twaalf scholen in het primair onderwijs in Caribisch Nederland hebben in een eerder stadium of in maart/april 2016 de basiskwaliteit behaald. Tijdens de kwaliteitsonderzoeken heeft de inspectie vastgesteld dat de scholen de basiskwaliteit hebben weten te bestendigen.

In 2016 zijn twee gerenoveerde scholen voor het primair onderwijs in gebruik genomen, namelijk het Golden Rock College en de Bethel Methodist School op Sint Eustatius. Op Bonaire zijn twee compleet nieuwe schoolgebouwen opgeleverd en in gebruik genomen. Het gaat om de Brede school Papa Cornes en het Kolegio Strea Briante, voorheen de Watapana school. Op het gebied van taalonderwijs zijn stappen gezet en de scholen werken aan een schooltaalbeleid.

Op Sint Eustatius is het traject voor het ontwikkelen van de doorlopende leerlijnen in het primair onderwijs voor de vakken Reken-/Wiskunde, Engels en Nederlands als vreemde taal afgerond.

Expertise onderwijs zorg

De expertisecentra zorg op Saba en Sint Eustatius beschikten reeds over de basiskwaliteit en hebben dit niveau in 2016 weten vast te houden. Uitzondering is het expertisecentrum op Bonaire, dat nog niet de basiskwaliteit heeft behaald. Dat komt met name door het feit dat het expertisecentrum de dekking van de zorg over alle scholen en de inhoud en planmatigheid van de ambulante begeleiding en de kwaliteitszorg nog dient te verbeteren. Een belangrijke oorzaak hiervan is discontinuïteit in het management (drie directeuren in drie jaar), waardoor geen stevig meerjarenbeleid en kwaliteitszorg tot stand is gekomen. Het expertisecentrum van Sint Eustatius heeft in het kader van zijn eerste lustrum in augustus een succesvolle conferentie "stepping stones to quality care in education" georganiseerd met deelname van vertegenwoordigers van de drie expertisecentra.

Voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs

De voortgezet onderwijs afdeling van de Saba Comprehensive school had de basiskwaliteit reeds behaald en deze ook in 2016 behouden. De mbo-afdeling heeft in 2016 de basiskwaliteit behaald. De school had een slagingspercentage van 100% in het zogeheten Caribbean Secondary Education Certificate-programma.

De voortgezet onderwijs afdeling van de Gwendolyn van Putten School op Sint Eustatius heeft de basiskwaliteit nog niet bereikt, maar er zijn door vele verbeteringen belangrijke voorwaarden gerealiseerd voor het behalen van die basiskwaliteit. In de onderbouw van de school is het Caribisch onderwijsprogramma CCSLC ingevoerd. School en docenten zetten zich maximaal in om de onderwijstransitie tot een succes te maken. De cursus Cambridge Engels voor de docenten is afgerond en feestelijk afgesloten. Ook de mbo-afdeling van de Gwendoline van Putten School heeft de basiskwaliteit nog niet bereikt. De afdeling kampt met een teruglopend studentenaantal en met het vertrek van veel vakdocenten en van de afdelingsleider.

Zowel op Saba als op Sint Eustatius is het implementatieplan gepresenteerd voor het Caribisch beroepsonderwijs (Caribbean Vocational Qualification).

Ten aanzien van de inspecties op Bonaire, op de Scholengemeenschap Bonaire heeft nog geen enkele unit de basiskwaliteit behaald. Bij de SGB unit vmbo zijn belangrijke bouwstenen voor goed beroepsonderwijs geproduceerd, maar daadwerkelijke verbetering is nog niet gerealiseerd. De invoering van zogeheten vakcollege in het vmbo is een feit geworden in de onderbouw en voor de bovenbouw zijn de voorbereidingen in volle gang om profielonderwijs vmbo in te voeren.

De SGB unit Liseo Boneriano is in rustiger vaarwater gekomen. Het werkclimaat is dusdanig verbeterd dat constructieve communicatie weer mogelijk is. Ook bij de SGB unit Speciale lesplaatsen is vooruitgang zichtbaar, maar de unit heeft nog een lange weg te gaan om te komen tot basiskwaliteit. Bij de SGB unit mbo is de kwaliteit van het onderwijs niet verbeterd ten opzichte van het onderzoek in 2015, maar de unit heeft een ambitieus verbeterplan opgesteld met het streven om in 2017 de basiskwaliteit te behalen.

Sinds april 2016 heeft de Scholengemeenschap Bonaire een nieuwe algemeen directeur, alsook drie van de vier unitdirecteuren. De nieuwe directie geeft blijk van urgentiebesef, heeft concrete plannen ter verbetering gemaakt op basis van bevindingen van de inspectie. De omstandigheden waaronder de verbeteringen moeten worden gerealiseerd zijn beter dan vorig jaar. Vanaf december '16 beschikt de SGB over een herstelplan.

Sociale Kans trajecten

Zowel het SKJ op Saba (Saba Reach Foundation) als het SKJ op Bonaire (Fundashon Forma) hebben al eerder basiskwaliteit behaald en hebben deze weten vast te houden. Het SKJ op Sint Eustatius (New Challenges Foundation) heeft nog geen basiskwaliteit behaald. De kwaliteit van het onderwijs is weliswaar verbeterd, maar de verantwoordelijkheid voor het onderwijskundig leiderschap is onvoldoende belegd, waardoor de kwaliteit van het onderwijs teveel afhankelijk is van personen.

Ministerie van Veiligheid en Justitie

Het ministerie van Veiligheid en Justitie (VenJ) werkt aan een veiliger en rechtvaardiger samenleving. Onder meer door de medewerkers van politie en brandweer, openbaar ministerie en rechterlijke macht, justitiële inrichting en reclassering, voogdijraad en immigratie- en naturalisatiedienst wordt daar in Caribisch Nederland dagelijks hard aan gewerkt. In 2016 werd indringend duidelijk welke risico's dit werk met zich mee kan brengen, toen een agent van het Korps Politie Caribisch Nederland (KPCN) in augustus werd doodgeschoten tijdens het uitoefenen van zijn taak. Dit voorval heeft een grote impact gehad op de medewerkers van KPCN. De bevolking van Bonaire heeft nauw meegeleefd met de nabestaanden en met het KPCN.

VenJ-beleidsagenda 2016-2020

Medio 2016 is door de Bestuursraad van VenJ de beleidsagenda 2016-2020 voor Caribisch Nederland vastgesteld. Daarmee zijn de uitgangspunten en prioriteiten voor de komende jaren onderstreept. De belangrijkste uitgangspunten zijn: de basis in de veiligheids- en justitieketen verder op orde brengen. Samenwerking in de Caribische regio versterken en verder bevorderen van de ketensamenwerking.

- Belangrijke prioriteiten voor de komende jaren zijn:
- Strafrechtelijke aanpak van minderjarige delict plegers.
- Focus op financieel-economisch rechercheren en aanpak van grensoverschrijdende criminaliteit.
- Bestrijding van corruptie.
- Versterken van de grensbewaking en het vreemdelingentoezicht.

In december heeft de minister van Veiligheid en Justitie ook de Tweede Kamer geïnformeerd over deze verdere ontwikkeling van de veiligheids- en justitieketen in Caribisch Nederland.

Brandweerkazerne

In 2016 is de nieuwe kazerne van het Brandweerkorps Caribisch Nederland op Bonaire in gebruik genomen. Hiermee beschikt de brandweer over een moderne kazerne die voldoet aan de eisen van deze tijd. Verder zijn de kwalificatie-eisen wettelijk vastgelegd en is een vakbekwaamheidsplan ingevoerd, gekoppeld aan door het Instituut Fysieke Veiligheid gecertificeerde diploma's. Met de nieuwe kazerne, de kwalificatie-eisen en het vakbekwaamheidsplan is in het professioneel handelen van het brandweerkorps een flinke stap vooruit gezet.

Rechtsbijstand

De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het stelsel van kosteloze rechtskundige bijstand in Caribisch Nederland is per 1 juli 2016 overgedragen aan de Raad voor Rechtsbijstand. De Raad voert die taak in Europees Nederland al jaren uit en kan zo de ruime ervaring en expertise ook inzetten voor de rechtsbijstand in Caribisch Nederland. De intake van de aanvragen en uitgifte van de beslissingen blijft gewoon op Bonaire, Saba en Sint Eustatius plaatsvinden.

Veiligheidshuis

Het Veiligheidshuis op Bonaire heeft in 2016 verdere stappen gezet in een professionele en doelgerichte samenwerking van de betrokken organisaties op de domeinen van zorg, onderwijs en justitie. Eind 2016 is een samenwerkingsconvenant door alle ketenpartners ondertekend met onder meer afspraken over de bescherming van persoonsgegevens.

KPCN

In december 2016 heeft de minister van Veiligheid en Justitie zijn visie op de doorontwikkeling van het KPCN naar de Tweede Kamer gestuurd. Per 1 januari 2017 is dhr. Jose Rosales – die sinds maart 2016 reeds als waarnemend korpschef functioneerde – benoemd als nieuwe korpschef van het KPCN. De korpsbeheerder en de nieuwe korpschef gaan in nauw onderling overleg vorm geven aan deze doorontwikkeling.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

In de afgelopen kabinetssperiode zijn voor de beleidsonderwerpen van VWS op terrein van de (jeugd) zorg een aantal verbeteringen gerealiseerd. Het streven bij deze verbeteringen is de zorg op de drie eilanden naar een voor Nederlands begrip aanvaardbaar niveau te brengen, rekening houdend met de specifieke omstandigheden en kenmerken van de drie eilanden.

Curatieve gezondheidszorg

Voor de curatieve gezondheidszorg is gestart met investeringen in de acute zorg en de curatieve zorg (ambulances, helikopter voor spoedvervoer, nierdialysecentrum en jumelage VU/AMC op Bonaire). Tevens zijn inmiddels de medische uitzendingen efficiënter georganiseerd, net als de bloed- en geneesmiddelenvoorziening. En tot slot is in 2016 is gestart met een vierjarig bijscholingstraject van de in Caribisch Nederland werkzame huisartsen.

Voor ouderen is op alle eilanden dagbesteding gerealiseerd en hetzelfde geldt voor de voorzieningen voor geestelijke gezondheidszorg (vooral de verslavingszorg).

In het kader van de jeugdzorg zijn Centra voor Jeugd en Gezin (CJG's), residentiële jeugdzorgvoorzieningen op Bonaire en ambulante hulpverlening opgezet.

Voor de publieke gezondheidszorg zijn de openbare lichamen eerst ondersteund met het vormgeven van de taken op dit gebied. De eilandbesturen hebben vervolgens op basis van de Wet publieke gezondheidszorg (vanaf 2014) middelen gekregen om de publieke gezondheidszorg zelf in te vullen.

Zorgregeling

Er is in Caribisch Nederland een afzonderlijke zorgregeling ingevoerd waardoor alle legaal op het eiland verblijvende en/ of werkende inwoners van Caribisch Nederland, in tegenstelling tot voor de transitie, toegang hebben tot zorg. De uitvoering van deze regeling heeft een moeilijke start gekend maar is inmiddels in een kort tijdsbestek op een aanvaardbaar niveau gebracht.

Beleidsdoorlichting Caribisch Nederland

Eind 2016 is de beleidsdoorlichting Caribisch Nederland (2011-2015) naar de Eerste en Tweede kamer verzonden. Deze doorlichting laat zien dat er op gebied van VWS vooral nog verbeteringen op het gebied van langdurige zorg en maatschappelijke ondersteuning moeten worden gerealiseerd. Ook wordt geadviseerd de informatievoorziening rond zorg sterk te verbeteren. En tot slot wordt aanbevolen om de aandacht nu vooral te richten op de zwakkeren in de Caribische samenleving. Meer aandacht voor onderwerpen als voorkomen kindermishandeling en huiselijk geweld. In de kabinet/reactie op de beleidsdoorlichting zijn deze aanbevelingen onderschreven.